

Anadolu'nun Kapısı

Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Muş, 8196 kilometrekarelik yüzölçümü ve deniz seviyesinden 1350 m. yükseklikte dağ eteğine kurulmuş bir medeniyetler şehridir. Şehri oluşturan topraklar, ilk çağlarda Doğu Anadolu düzlüklerine hakim olan Nairi konfederasyonunun oluşturduğu birbirinden bağımsız beyliklerden başlayarak M.Ö.2000 yıllarında Urartularla başlamıştır.

Muş şehrinin ne zaman kurulduğu, adının kesin olarak nereden geldiği bilinmemekle beraber, kuruluşuna ve adına dair pek çok rivayet vardır. Denilir ki: Muş, Hz. Nuh'un oğlu Yafes'in torunlarından Muş Oğullarınca kurulmuştur. Bir başka rivayete göre: MÖ 12'nci yy'da Ege göçle-

MUŞ

rinden sonra Yukarı Dicle Vadisi'ne yerleştirilen Asurlulara bağlı bir halk olan Muşkiler, şehrin temelini atmış ve şehre bu ad verilmiştir.

Nitekim Bitlis Vilayet Salnamesi'nde Muş adının İbranice 'Sulak verimli otlak' anlamına gelen 'Muşa' kelimesinden geldiği ifade edilmiştir. Muş'un, geçmişten günümüze yemyeşil ve sulak bir ovaya sahip olması bu rivayetin asılsız olmadığını gösterir.

Muş, Urartu başta olmak üzere Asur, Med, Pers, Roma, Bizans, İslam-A-

rap, Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerinin bütünleştiği, bünyesinde tarihi ve kültürel izleri barındırarak keşfedilmeyi bekleyen bir hazinedir.

Muş, havası, suyu, dağları, yaylaları, laleleri, çiçekleri, yemyeşil yazları, ilkbaharda gelinlik giymiş süslü ovası ile adeta bir yeryüzü cennetini andıran Doğu Anadolu Bölgesi'nin önemli kentlerinden bir tanesidir. Türkiye'nin Anadolu tarihini başlatan Malazgirt ilçesiyle, Evliya Çelebi'nin harikulade efsanevi Süphan Dağı mitolojisiyle, tarihi cami, medrese, han-hamam ve kiliseleriyle, misafirperver insanın yanı sıra tarih, doğa ve medeniyetlerin kucaklaştığı Muş, hava, kara ve demiryolu ile ulaşılabilen gezilmeye değer şirin bir ilimizdir.

COĞRAFI YAPI

Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Muş, 8196 kilometrekare yüz ölçümü ile Türkiye yüz ölçümünün yüzde 1.1'ini kaplamaktadır.

Muş ili; doğuda Ağrı'nın Patnos ve Tutak, Bitlis'in Ahlat ve Adilcevaz, kuzeyden Erzurum'un Karayazı, Hınıs, Tekman, Karaçoban, batıdan Bingöl'ün Karlıova ve Solhan, güneyden ise Diyarbakır'ın Kulp, Batman'ın Sason ve Bitlis'in Güroymak ve Mutki ilçeleri ile çevrilidir.

Muş, Güneydoğu Toros Dağları'nın uzantısı olan Haçreş dağlarının önemli zirvelerinden Kurtik Dağı'nın kuzeye bakan yamaçlarında, Çar ve Karni derelerinin aktıkları vadiler arasında kuruludur.

İl alanının yüzde 34,9'nü kaplayan dağlar, Alp-Himalaya kıvrım sistemiyle oluşmuş genç dağlardır. Genç ve verimli alüvyonlarla örtülü ovalar, il yüzölçümünün yüzde 27,2'sini kaplar. Murat vadisi il topraklarını doğu-batı doğrultusunda parçalamıştır. Genellikle 1500-1700 rakımlı platolar il alanının yüzde 37,9'nu kaplar.

Platolar il alanının 37,9'nü oluşturur. Muş; bol sulu ve otludur, bu nedenle Muş ekonomisinin en gelişmiş dalı hayvancılıktır. Başlıca önemli ovaları; Muş Ovası, Bulanık Ovası ve Malazgirt Ovası'dır.

Muş'un en önemli akarsuları Murat ve Karasu nehirleridir. Murat Nehri; Ağrı ilimizin sınırları içerisinde doğarak ilimiz sınırlarına Malazgirt ilçesinden girmektedir. Uzunluğu 600 km'dir. Murat Nehri'ni besleyen diğer akarsular ise; Badişah, Şehit, Heftreng, Körsu, Liz, Köşker dere ve çaylarıdır.

Karasu Nehri ise; Bitlis'in Güroymak ilçesi sınırlarında doğar. Muş il sınırlarına güneyden girer. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda akan Karasu Nehri'nin başlıca kolları Abdulbahar, Kelereş, Çar ve Karni dereleridir.

Muş ilinin başlıca önemli dağları Akdoğan (Hamurpet), Şerafettin, Bilican, Bingöl, Haçreş (Karaçavuş, Çavuş), Otluk ve Yakup Ağa'dır.

Muş il sınırları içindeki diğer önemli akarsular ise; Çiçekveren Deresi (13 km), Hınıs ilçesinden doğan Heftrenk Çayı (24 km), Bilican dağından kaynağını alan Liz Çayı (32 km), Çalbuhurderesi'dir. (27 km)

MUŞ OVASI

Murat ve Karasu Nehirleri tarafından sulanan 92 kilometre uzunluktaki 30 kilometre genişliğindeki Doğu Anadolu Bölgesi'nin ikinci büyük ovası sayılan Muş Ovası, her mevsim kendince bir güzelliğe bürünür. Bahar aylarında Muş lâlesinin kızıllığına, yaz aylarında çeşitli tonlarla süslenen tarımsal ürünlerin bir kilim dokunuşu gibi yansımaya, sonbaharda ressamları kışkırtan eşsiz tablolara ve kış aylarında beyaz gelinlik giymiş gibi güzel bir yüze bürünür.

Muş'un tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomisinin olmasının başlıca sebeplerinden olan Muş Ovası'nda şeker pancarı, tahıl ürünleri, sebze ve kavun karpuz başta olmak üzere birçok ürün ekimi yapılarak il ekonomisine önemli bir ekonomik girdi sağlanmaktadır.

ANADOLUYA AÇILAN KAPI: MALAZGİRT

Türk ve Dünya tarihinde önemli bir yere sahip olan 1071 Malazgirt Zaferi'ne sahne olan kadim toprakların sahibi Muş, tarihi mirasına sahip çıkmaktadır. Sultan Alparslan

Alparslan Anıtı

Malazgirt

Malazgirt

komutanlığındaki Selçuklu ordusunun Bizans'a karşı kazandığı zaferle Türklere Anadolu'nun kapılarının açıldığı yer olan Malazgirt Muş'un en önemli ilçesi olarak tarihi konumu ile adından söz ettiriyor.

Malazgirt'in kuruluşu çok eskilere dayanmaktadır. Urartu krallarından Menuas'ın burada bir şehir kurduğu rivayet edilmektedir. Malazgirt, 1071 Meydan Muharebesi ile adını tarihe altın harflerle yazdırmıştır. Anadolu'nun giriş kapısı olarak tarihte yer edinen ve tarihi önemini korumayı başaran Malazgirt, gezilip ve görülmesi gereken önemli bir yerdir. Her yıl 26 Ağustos'ta düzenlenen coşkulu kutlamalara ev sa-

hipliği yapan Malazgirt'te Malazgirt Kalesi, Zafer Anıtı, Hatun Köprüsü, Kız Köprüsü ve Süphan Dağı önemli yerlerdendir.

MUŞ LALESİ

Doğa, özellikle mayıs başlarında, en güzel hediyelerinden birini verir Muş Ovası'na. Kırmızı görünümüyle Muş lâlesi şehrin sembolü olur. Lale, özellikle Doğu kültür ve mitolojilerinde özel bir yere sahiptir. Edebî eserlerde sıkça kullanılmasının yanı sıra mitolojilerde de lalenin ortaya çıkışına dair çok çeşitli hikâyeler bulunmaktadır. Zambakgillerden olan ve güzel çiçekler veren lale, bir süs bitkisidir.

Anavatani ilimizin de içinde yer aldığı Batı Asya'da bulunan lale, ilk olarak Türkiye'de yetiştirilmiş ve Osmanlı İmparatorluğu'nda bir devre adı verilerek İstanbul saraylarının en güzel süsü durumuna gelmiştir. Muş Lalesi hemcinsleri gibi soğandan yetişir. İlkbahar da, nisan sonu ile mayıs başlarında çiçek açar ve on beş gün gibi kısa bir ömrü vardır. İşte bu dönem içerisinde Muş Ovası'nda nefesleri kesecek güzellikte bir manzara oluşur.

MUŞ ÜZÜMÜ VE BAĞCILIK

Muş'ta bağcılık tarihi çok eskidir. Yapılan araştırmalarda 1800 ile 1900

yıllara kadar bağıcılığın, Muş'un en önemli gelir kaynaklarından olduğu görülmektedir. Çok sayıda bağıın bulunduğu Muş'ta elde edilen mahsulün çevre yerleşim yerlerine götürülerek ihtiyaç duyulan mallar ile değiştirildiği rivayet edilir. Bu bağlar; Vartinis, Arak, Karaağaç, Mongok, İncebel, Mehmetcan, Kale, Pamukluk ve Çiriş bağlarıyla anılır. Uzun yıllar terör sebebiyle unutulmaya yüz tutan bağlar önceki yıllarda Muş Valiliği'nin başlattığı 'Yeşil Kuşak Projesi' ile yeniden canlandırılırken, bağlarda önemli bir tarımsal faaliyet gerçekleşmeye başlamıştır.

Muş Üzümü kendine has özellikler taşıyan bir meyve olmakla birlikte bağların en önemli meyvesidir. Muş üzümü; sinciri, danagözü, yazbeyazı, güzbeyazı, kaşmer gibi çeşitliktedirler. Bu üzümler ince kabuklu, sulu, çok şekerli ve hafif ekşimsidir.

Ayrıca Muş'a ait olan dayanıklı ve kışlık olarak saklanılabilen güz armudu başta olmak üzere çeşitli meyveler Muş'taki bağlarda yetiştirilmektedir.

KIŞ TURİZMİ

Muş, kışın uzun sürmesi dolayısıyla kış turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Uzun süre kar altında kalması kayak turizmine imkân vermektedir. Mevcut kayak merkezleriyle kış turizminin gerçekleştiği en güzel yerlerden biridir. Kış

turizmine yapılan yatırımlar doğa sporları tutkunları açısından ilgi çekmekte, kış turizmini zevkli ve eğlenceli hale getirmektedir.

Muş, uzun kış mevsimi ve kar kalitesi ile kayak için gerekli tüm doğal

şartlara sahip bir kent. Şehir merkezine 8 km. mesafede bulunan Güzeldağ Kayak Merkezi bütün canlılığı ile önemli bir kış eğlencesi konumundadır. Yapılan yatırımlarla her geçen gün gelişen ve büyüyen kayak merkezinde bin metre teleski bulunmaktadır.

Türkiye'ye başarılı kayak sporcuları kazandıran Muş, kayak ve kış sporları konusunda giderek parlayan bir yıldız olarak ilgi görüyor.

DOĞA SPORLARI

Muş'ta dağcılık, rafting ve kano adından sıkça söz ettiren önemli

doğa sporlarındandır. Dağlık yapısı ve kendine has doğası ile dağcılık ve doğa sporları bakımından oldukça uygun bir konumda olan Muş, her yıl çeşitli bölgelerden çok sayıda dağcı ve doğa tutkunu ağırlamaktadır. Süphan, Andok, Kurtik ve çevresindeki dağlara düzenlenen tırmanışlar ile ova ve bağ bölgelerindeki doğa yürüyüşleri de doğaseverler tarafından ilgi görmektedir.

Son yıllarda Murat Nehri ve Varto (Bingöl) Çayı'nda yapılan Rafting ve Kano, doğa ve sporseverleri Muş'a çekmeyi başarıyor.

HAMURPET GÖLÜ

Varto ilçesinde yer alan küçük ve büyük Hamurpet gölleri Muş'un önemli turizm merkezlerindedir. 2149 rakımda ve 21 metre derinliğinde olan Büyük Hamurpet ile 2173 rakımda küçük dairesel bir yapıya sahip 47 metre derinliğinde ki Küçük Hamurpet göllerinde her yıl şenlikler düzenlenmektedir. Bir gün süren ve geniş kapsamlı katılımin

sağlandığı şenlikler büyük ilgi görmektedir. Doğal güzelliği ile Muş'un gezilip görülmesi gereken önemli yerden olan Hamurpet gölleri, birçok kuş türüne de ev sahipliği yapmaktadır.

TOY KUŞU VE TELLİ TURNA

Muş, Anadolu türkülerinin en önemli temalarından birisini oluş-

turan Telli Turna'ların Türkiye'deki üreme ve konaklama alanıdır. Muş'un Bulanık ilçesinde yaşayan ve az sayıda kalan Telli Turnaların nesli tükenmekle karşı karşıyadır.

Ayrıca nesli hızla tükenmekte olan Toy Kuşları gibi birçok kuş türünün vatanı Muş'tur. Türkiye'nin en ağır kuş unvanına sahip Toy kuşlarının büyük bir bölümü Muş Ovası'nda yaşamaktadır.

Muş Mutfağı ve Yöresel Lezzetler

Kaburga

Muş Köftesi

Jağ

Hezo Dolması

Ayran Aşı

Muş Mutfağı, tarım ve hayvancılığın etkisiyle genellikle tahıl ve et ağırlıklı zengin yemek çeşitlerine sahiptir. Mutfak kültüründe çok sayıda yemek çeşidi barındıran kentte, Muş köftesi, Kırçikli lahana dolması, Kaburga dolması, yumurtalı kenger, jağ, gülük ve ayran aşı şehrin damak zevkini gösteren yemek türleridir.

Muş'un güney kesimindeki dağ köylerinde yetişen ceviz çeşitleri, yöre halkı tarafından bir geçim kaynağı hâline gelmiştir. Bölge, coğrafik konumu itibarı ile dağlık ve yayla oluşu sebebiyle arıcılık için tercih edilen önemli yerlerden biridir. Muş Ovası ve çevresindeki

dağlar Muşlu ve Türkiye'nin birçok bölgesinden gelen arıcılara ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca yöre halkı tarafından elde edilen pekmez, cevizli sucuk, pestil vb. ürünler Türkiye'nin birçok bölgesinde tüketilmektedir. Muş'ta üretilen tulum peyniri, kaşar peyniri, tereyağı, kaymak, yoğurt ve hayvansal ürünler yörede ve bölgede önemli bir potansiyele sahiptir.

Tarihi Yapılar

Muş merkezdeki kale, Malazgirt Kalesi, Bostankale, Tıkızlı Kalesi, Haspet Kalesi, ayrıca Varto Künav Mağaraları ve Varto Mezar Taşları tarihin canlı şahitleridir.

Halk inancında büyük yeri olan Hacı Şeref Cami avlusundaki Kesik Baş Türbesi, Zerkemi Türbesi, Ulu Cami'deki Şeyh Muhammedi Mağribî Türbesi, Muştak Baba, Şeyh Halit, Şeyh Mustafa, Esenlik köyündeki Şeyh İbrahim Hazretleri ve Mollakent köyündeki Şeyh Ömer Sahubî türbesi ve yatırları şehrin manevi hayatına ruh katmaktadır. Çatbaşı Köyü Camii yanında bulunan Abdulvahap Gazi Türbesi'nde üç mezar bulunmaktadır. Bunlardan biri sahabelen Abdulvahap Gazi, ikincisi Tarişlı Şeyh Şeref üçüncüsü ise Muş ulemalarından Hacı Tayyip Efendi'dir.

Hacı Şeref, Alaaddin Bey ve Ulu Cami Muş'un önemli tarihi yapıtları arasındadır. Muş'un dini mimarisini oluşturan camilerden Ulu Cami, Şeyh Muhammed Mağribî tarafından yapılmıştır. Cami 14. yy. ikinci yarısının mimari özelliklerini taşımaktadır.

Bir Selçuklu yapısı olarak yıkık durumda olan Aslanlı Han'ın içindeki Hacı Şerif Cami, Osmanlı dönemi eseri olarak öne çıkmaktadır. Alaaddin Paşa tarafından yaptırılan Alaaddin Paşa Cami ise mihrabı bitki motifleriyle süslü kare planlı bir camidir.

YILDIZLI HAN

Kitabesi kaybolan Yıldızlı Han'ın hangi tarihlerde yapıldığı kesin olarak bilinmezken, bazı kaynaklarda Miralay Seyfi Bey tarafından H. 1307- M.1886 yıllarında yaptırıldığı

Yıldızlı Han

bilgisine ulaşılmaktadır. İki katlı olan han günümüze kadar kısmen ayakta kalabilmiştir.

HASPET KALESİ

Muş'un güneyindeki sıradağların doğu uzantısındaki bir yamaçta. Soğucak köyü sınırları içerisinde yer

alan tarihi Haspet Kalesi'nin surları ve iki kulesi kısmen ayakta. Diğer kısımları tabii afetlerde yıkılmıştır. Kalenin kimler tarafından ve ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Kale, yapımında Horasan harcı kullanılan büyük bir sanat şaheseri olarak Muş Ovası'na hakim karakol konumunda kendini göstermektedir.

Haspet Kalesi

MALAZGİRT KALESİ

MALAZGİRT KALESİ

Urartular tarafından yapıldığı rivayet edilmektedir. Ancak kale birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, sonradan Selçuklular ve Osmanlılar egemenliğinde kalmış

tarihî bir yapıdır. Kesme taştan bir-birine paralel iç ve dış surlardan yapılmıştır. Sur duvarları burçlarla kuvvetlendirilmiştir. Zamanla doğal afetlerden ötürü kalenin bazı bölümleri yıkılmış; ancak yapılan

onarımlarla eski görünümüne kavuşturulmuştur.

MURAT KÖPRÜSÜ

Muş-Varto yolunda, Murat Nehri üzerinde yer alan köprünün kitabesi bulunmamaktadır. Selçuklu eseri olduğu mimari yapısından anlaşılan Murat Köprüsü, kesme taştan yapılmış, 143 metre uzunluğunda 12 gözlü tarihi bir yapıdır.

HATUN KÖPRÜSÜ

Malazgirt ilçesinin girişinde bulunan 10 m uzunluğunda, 5 m genişliğindeki Hatun Köprüsü bir Selçuklu yapısıdır.

KIZ KÖPRÜSÜ

Kız Köprüsü Malazgirt'te 2 km uzaklıkta iki yekpare taştan 3 m uzunluğunda, 1 m genişliğindedir. Rivayete göre devrin kral kızlarından biri tarafından yaptırılmıştır.

HATUN KÖPRÜSÜ

KIZ KÖPRÜSÜ

Cami ve Kiliseler

CAMİLER

Ulu Camii

Muş'ta, Alaeddin Bey ve Hacı Şeref Camilerinin batısındadır. Moloz taş-tandır.

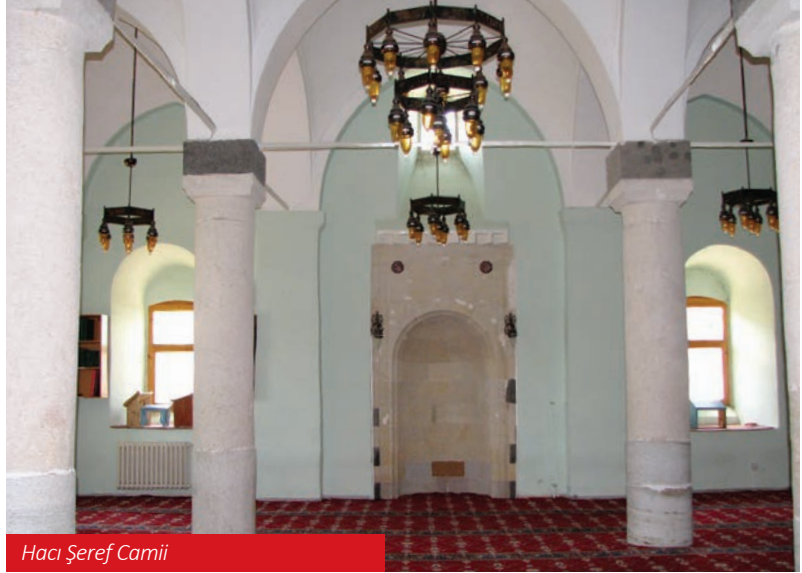
1. Rivayete göre Türklerin burayı fethinden sonra en büyük mabedi Camiye çevirerek buraya Cami-i kebir(Ulu Cami) dedikleri rivayet edilmektedir.

2. Rivayete göre; Camii 1200'lerde Selçuklu döneminde yapılmıştır.

3. Rivayete göre; avlusunda yatan Şeyh Muhammed-i Mağribi tarafından 979'da yapılmıştır.

4. ve son rivayete göre ise; Hicri 979 Miladi 1571 tarihinde şehrin valisi olan Ferhat Paşa döneminde yapılmıştır.

Mimari özelliklerinden 14. yy'ın ikinci yarısına (1350'lere) tarihlenen cami, dikdörtgen planlıdır. Minarenin diğer yanında doğu tarafında bulunan küçük Kısım Sultan II. Abdülhamid

Hacı Şeref Camii

döneminde yapılan Hamidiye Cami-i Şerif'i olup daha sonra büyük camii kısmı ile birleştirilmiştir. Minaresi, depremden zarar görmüş olup, aslına sadık kalınarak 1970 yılında onarım görmüştür. Caminin son onarımı 2015'te yapılmıştır. Avlusunda Şeyh Muhammed-i Mağribi dışında başka evliyadan zatların meftun olduğu bilinmektedir.

Hacı Şeref Camii

Bir Selçuklu yapısı olan çok yıkık durumda Aslanlı Han'ın içindedir. Anadolu'yu işgal eden Moğol İlhanlılar döneminde Yörede önde gelen kişilerden Şeyh Hacı Şerefeddin tarafından yapılmıştır. Minaresi 1900 yılında Sultan Abdülhamid döneminde yapılmıştır. Camiinin doğu duvarı caminin genişletilmesi amacıyla tahrip edilerek yıkılmış, sonradan eklenen son cemaat yeri ahlat taşından 1997 yılında eklenmiştir. Sivri kemeri niş biçiminde taç kapı kesme taşandır.

Alaeddin Bey (Paşa) Camii

1745 yılında Muş Beyi Kasım Ağa oğlu Alaeddin Paşa tarafından yaptırılan camii, Medrese ve Hamam kompleksiyle beraber yapılmıştır. Bugün Camii ve hamam ayakta olup medrese yıkılmıştır. Camiinin haziresinde Alaeddin Paşa ve oğulları yatmakta olup, Camiinin avlusunda Üstad-ı Azam Şeyh Molla Resuli Sipi yatmaktadır.

Ulu Camii

Alaaddin Bey (Paşa) Camii

Korkut Yünören Camii

Korkut Yünören Camii, 1472-1482 yılları arasında bölgede hüküm süren Akkoyunlu Bayındır Han sülalesinden Piltanoğlu Halil Bey tarafından yapılmıştır. Zamanla tahrip olan tarihi camii Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından onarılmıştır.

Esenlik Camii

Bulanık ilçesinin Esenlik Köyü'nde bulunan Esenlik Camii, Şeyh Abdulmelik tarafından H.725 – (M.1325) yılında yaptırılmıştır. Artuklu mimarisi özelliği taşıyan camii hicri 1194

Korkut Yünören Camii

Esenlik Camii

yılında onarılmıştır. Tek kubbeli, dört pencere ve iki kapılı olan caminin kubbesinde de dört küçük pencere bulunmaktadır.

KİLİSELER

Ateş tapınağı olarak kullanılan Çanlı Kilise, Arak Manastırı ve kilisesi, bugün yıkık durumda olan Siron Kilisesi ve yapımı bilinmeyen şehir merkezindeki Meryem Ana Kilisesi Hıristiyanlıktan kalma eserlerdir.

Arak Kilisesi ve Manastırı

Muş'un 8 km doğusunda Kepenek (Aarak) köyünde bulunan kilisenin tam olarak yapım tarihi bilinmiyor. Oldukça köklü bir geçmişi olan Arak Kilisesi, Karaçavuş Dağlarının doğusunda, günümüzde yayla olarak kullanılan zirvenin üzerine kurulmuştur.

Kilisesinin, tarihi kaynaklardan alınan bilgilere göre papaz yetiştiren bir manastır olduğu bilinmektedir.

Çanlı (Surp Garabet) Kilise

Merkeze bağlı Yukarı Yongalı Köyü'nün Çengilli Mezrası'nda sınırlarında bulunan Çengilli Kilisesi, Hıristiyan alemince kutsal sayılan bir yerdir. İlk önce ateş tapınağı olarak kullanılan Çengilli Kilisesi'nin M.S. 399'da Hıristiyanlar tarafından kiliseye çevrilmiş. Muş merkeze yaklaşık 60 km. mesafede bulunan kilise doğal afetlerden ötürü büyük ölçüde hasar görmesine rağmen çok sayıda turist uğrak yeridir.

Aarak Kilisesi

Çanlı Kilise

TARİHİ ÖREN YERLERİ VE HÖYÜKLER

Şehir merkezine 40 km uzaklıkta bulunan Kayalidere antik kenti ile Dolabaş, Muş-Varto karayolu üzerinde bulunan Mercimekkale, Malazgirt'teki Bostankale ve Kepenek höyükleri en eski kalıntılardır.

GELENEKSEL EL SANATLARI

Muş'ta el sanatlarının önemli bir yeri vardır. Geleneksel el sanatlarının modern zamanlara rağmen varlığını sürdürdüğü Muş'ta; halıcılık, kilimcilik, keçecilik, hasır örmeciliği,

boncuk–dantel oyacılığı ve çorap örmeciliği dikkat çekmektedir.

HALK OYUNLARI

Milli kültürün ayrılmaz bir parçası olan folklor, yöre insanının iç dünyasını, yaşantısını, geleneklerini geçmişten günümüze ve günümüzden de geleceğe taşıyan önemli bir yapıya sahiptir. Muş yöresi halk oyunları oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Halay ve Bar olarak gruplandırılan oyunlar; kenetli tutulan oyunlar, serçe parmakla tutulan oyunlar (kılıççı), çepikli, ve belden sarmalı oyunlar şeklinde oynanır. Muş yöresi oyunları; Grani, Koçeri, Botani, Yarkuşte, Gerandi, Keçeçike, Aşokı, Papure,

Yarım Gerani, Çepki, Aşırma, Nare, Teşi, Gule, Delilo, Lurke'dir.

VARTO

Varto; Muş'un kuzeybatısında yer alan, tarihi çok eskilere dayanan ve dünyaya açılan şirin bir ilçedir. Varto'nun bilinen tarihi Anadolu'nun büyük uygarlıklarından olan Urartularla başlar. Urartular bu topraklarda büyük uygarlıklar oluşturmuşlardır. Kayalidere Antik Kenti, Kunav Mağarası, Hırsız Kalesi, Boylu köyündeki kaya mezarlıkları, Oğlakçı köyündeki mezar taşları ve Kaynarca Köprüsü ve Hamurpet gölleri görülmeye değer yerlerdir. Koğ ve Hamurpet şenlikleri de ilçenin tanıtımında önemli yer edinmektedir.

HASKÖY

Muş Ovası'nın güneydoğusunda kurulan şirin bir ilçedir. İlçenin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Muş'un en küçük ilçesi olan Hasköy ilçesinde tarım ve hayvancılık önemli bir yere sahiptir. Sıcak, sempatik ve misafirperver insanları ile bilinen Hasköy ilçesinde köz çayı ve Kete oldukça meşhurdur.

KORKUT

Eski bir ilçe yerleşim yeri olmasına rağmen tarihi ile ilgili olarak çok fazla bir bilgi yoktur. 1990 yılında ilçe statüsüne kavuşan Korkut'ta tarım ve hayvancılık önemli bir yere sahiptir. Korkut Yünören Camii, Yünören Köyü Selçuklu mezarlığı, Altınova Beldesi Kaya Kilise görülmeye değer eserlerdir.

BULANIK

Muş'un en büyük ilçesi olan Bulanık'ın tarihi M.Ö. 3000'li yıllara dayanan oldukça eski bir yerleşim yeridir. İlçede birçok medeniyetin tarihi ve kültürel

Zerzemi Hazretleri

Kunav Mağarası

Zafer Anıtı

Bulanık Esenlik Mezarlığı

izleri halen kendisini göstermektedir. Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı olan Bulanık ilçesinde önemli tarihi eserler bulunmaktadır. Kazan Gölü, Elmakaya Höyüğü, Mollakent Kaya Mezarları ve Kaya Kilise, Mollakent Camii, Mollakent Asri Mezarlığı, Mollakent Şeyh İbrahim Türbesi, Esenlik Camii ve Selçuklu Mezarlığı önemli tarihi eserlerdir.

KAYA MEZARLARI

M.Ö. 900-600 yılları arasında bölgede yaşayan Urartular, mezarlarını odalar şeklinde yaparak ölümlerini değerli eşyaları ile birlikte gömmüşlerdir. Bu, onların ikinci bir yaşam inançlarının güçlü olduğunu göstermektedir.

Müştak Baba